

KİTABXANALAR VƏ SOSIAL MEDIA ARASINDA RƏQƏMSAL MÜHİTİN YARADILMASI

***Xülasə:** Məqalədə-kitabxana-informasiya müəssisələrində xidmət keyfiyyətinin yüksəldilməsi məqsədilə sosial şəbəkə imkanlarından istifadənin perspektivləri araşdırılmışdır. Müasir dövrdə kitabxanaşünaslığın, kitabxana və informasiya elmi sahəsində elmi dəyişikliklərin şahidi olduğunu qeyd edə bilərik. Sosial medianın istifadəçi arealı sürətlə artdıqca kitabxana mütəxəssislərinin də sosial mediadan istifadə etmə sayı artmaqdadır. Kitabxanalar sosial mediadan istifadə edərək istifadəçilərini cəlb edə, məhsullarını və xidmətlərini cəmiyyətdə tanıda bilərlər. Sosial media vasitəsi ilə kitabxana sahifəsində yerləşdirməklə kitabxana rəhbərliyi istifadəçilərinə istənilən vaxt internetdəki müxtəlif yerlərə görə kitabxana ilə əlaqəli məlumatları çatdırmağa kömək edir. Xarici ölkələrdə kitabxana-informasiya müəssisələri web sahifəsi vasitəsilə istifadəçiləri üçün sosial mediadan istifadə etmək imkanı təmin edir. Məqalədə həmçinin sosial medianın kitabxana istifadəçilərinin xeyrinə necə istifadə edilə biləcəyi məsələsi də müzakirə olunmuşdur.*

***Açar sözlər:** Kitabxana, sosial şəbəkələr, sosial media platforması.*

Giriş: Sosial şəbəkə texnologiyalarının kitabxana-informasiya mühitində tətbiqi məsələləri son dövrlərdə vacib struktur elementlərindən birinə çevrilməkdədir. Bunun əsas səbəblərindən biri web mühitinin, medianın və s. kimi informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının sürətli inkişaf tempidir. Müasir dövrdə “Sosial media” anlayışı dedikdə insanların maraqlarını, fəaliyyətlərini, şəxsi məsələlərini və s. paylaşan, insanlar arasında sosial münasibətlər yarada biləcək bir platforma sistemi nəzərdə tutulur. Məlumatlarını müxtəlif formalarda, mətn, foto, səs, video və s. başqa sözlə, sosial media, sosial şəbəkə saytları, foto və video paylaşma icmaları, sosial əlfəcin qeydləri, podkastlar, müzakirə forumları, virtual kimi onlayn alətlər və xidmətlər üçün toplu bir termindir. İndi dünyada iki yüzdən çox sosial şəbəkə saytı mövcuddur. Sosial medianın populyarlığına görə kitabxana mütəxəssisi özlərini cəmiyyətdə sosial medianın istifadəsindən kənar saxlaya bilmir [4].

Məqalədə əsas məqsəd aşağıdakılardan ibarətdir:

- ✓ Kitabxanalarda görülən işlərin tanıtılması məqsədilə fərqli sosial media qruplarından istifadə etmək;
- ✓ Kitabxanada sosial mediadan istifadənin faydalarını və məqsədlərini bilmək;
- ✓ Sosial medianın risklərini və problemlərini bilmək;
- ✓ Sosial medianın xüsusiyyətlərini bilmək;
- ✓ Sosial medianın kitabxanalarda tətbiqi metodologiyasını bilmək.

Xarici ölkələrin kitabxanalarında sosial mediadan istifadələrini izah edən xüsusi sahifələri də vardır ki, bunlara aşağıdakıları misal göstərə bilərik.

Dünya ölkələri Kitabxanaları	Ana səhifədəki sosial media bağlantıları	Sosial mediada izahlı səhifə
İtalya	Var	Var
Avstraliya	Var	Var
Birləşmiş Ştatlar	Var	Var
Birləşmiş Krallıq	Var	Var
İspaniya	Var	Var
Fransa	Var	Var
İsveçrə	Var	Var
Almaniya	Var	Var
Braziliya	Var	Var
Yaponiya	Var	Var

Dünya ölkələrində mövcud olan əksər kitabxanalar çoxsistemli kanallı bir yanaşma tətbiq etdilər. Baxmayaraq ki, hər platformanın güclü tərəfləri və fərqli istifadəçilər üçün ayrıca sistematikası vardır. Fərqli kanalların uyğunluğunu nəzərdən keçirmək üçün xarici ölkələrdən İngiltərədə “İnformatiklər Cəmiyyəti” tərəfindən tərtib edilən sosial mediadan istifadənin bəzi dünya kitabxanalarında siyahısını sizin diqqətinizə çatdırırıq [1].

Kitabxanalar	Twitter	Facebook	Youtube	Bloglar	Digərlər
Britaniya Kitabxanası	X	X	X	X	RSS
Konqress Kitabxanası	X	X	X	X	Flicker
İspaniya Milli Kitabxanası	X	X	X	X	Flicker
Fransa Milli Kitabxanası	X	X	X	X	Yox
Avstraliya Milli Kitabxanası	X	X	X	X	Flicker
Şotlandiya Milli Kitabxanası	X	X	X	X	Flicker

Sosial medianın əsas xüsusiyyətlərinə gəldikdə isə aşağıdakıları qeyd edə bilərik [4].

- Web istifadəçiləri istənilən tətbiqetmələri birbaşa brauzerlərdən həyata keçirə bilər və sosial media platformasında istədiyi kimi məlumatları idarə edə bilər;

- Web istifadəçiləri kitabxanadan yalnız məlumat əldə etmək üçün daha çox şey edə bilirlər;
- Web istifadəçisi üçün istifadəsi sadə və asandır. Beləliklə, web istifadəçilərinə bu medianı istifadə etmək üçün hər hansı bir məlumat əldə etmək lazım deyil;
- Sosial media ənənəvi media sistemləri altında hər hansı bir nəzarət olmadığından mərkəzləşdirilməmişdir.

Kitabxanada sosial mediadan istifadənin əhəmiyyəti

Kitabxanaların istifadəçilərə yaxınlaşmasına və istifadəçilər üçün iş birliyi platformasının qurulmasına kömək edir. Sosial media kitabxana resurslarının və xidmətlərinin marketinqi üçün yeni istifadəçilərin diqqətini cəlb etmək üçün əlyətərli bir yoldur. Beləliklə, sosial media kitabxananın potensial istifadəçilərini yaradır. Qeydiyyat istənilən istifadəçi üçün çox asandır. İstifadəçilərə mətn mesajları və müəyyən ağıllı telefonlar və tabletlər üçün yüklənmiş proqramlar vasitəsilə mobil telefonları vasitəsilə profillərini yeniləməyə imkan verir. İstifadəçi fərqli sosial mediada istədiyi qədər hesab yarada bilər. İstifadəçilər sosial mediadan istifadə edərək konkret suallara cavab ala bilirlər. Fikir və təkliflər gətirmək də faydalıdır. Beləliklə istinad xidmətini artırır. Kitabxana rəhbərliyi proqramları və tədbirləri qiymətləndirmək, nəzərdən keçirmək və dostları və qonşuları ilə bölüşmək yolu ilə təşviq edə bilər. Bu yeni metod Amazon üçün tətbiq olundu və eyni kitabxanalar üçün də tətbiq oluna bilər. Sosial medianın istifadəsi ilə mesajlar başqalarına və ya istifadəçilərə göndərilə bilər ki, mesaj asanlıqla görünsün. Bu, kitabxanaçılar tərəfindən yaradılan oxu siyahıları və bəzi hallarda istifadəçilər tərəfindən yaradılan oxuma siyahısı konsepsiyasını təbliğ etmək üçün böyük bir cəhddir. Sosial media tələbələrə kitabxana mənbələri seçmələrində və kitabxananın veb saytına məzmun əlavə etmələrini asanlaşdırmaqda kömək edir. Çox bahalı deyil. İstifadəçi telefon xidməti təminatçısı haqqını ödəyərək sosial medianın faydasını təmin edə bilər. İstifadəçilər Kitabxanalarda Sosial Mediadan istifadə etməyə hazırdırlar və sosial medianın kitabxana resurslarında və xidmətlərində faydalarına çağırışlarını göstərdilər [3].

Kitabxanalarda sosial mediadan istifadə məqsədi elanlar verərək, istinad xidməti göstərərək, digər kitabxanalarla əlaqə quraraq, ümumi kitabxana xidmətlərini təbliğ edərək, istifadəçilərə və sorğularına sürətli yeniləmələr təqdim edərək kitabxananın potensial istifadəçilərini cəlb etmək və cəmiyyətləri inkişaf etdirmək. Müzakirə qrupları yaratmaq üçün istifadəçilər arasında yeni gələnlərlə bağlı müzakirələri təşviq etmək üçün kitabxanaya dair son məlumatlar və xəbərlər haqqında məlumat vermək;

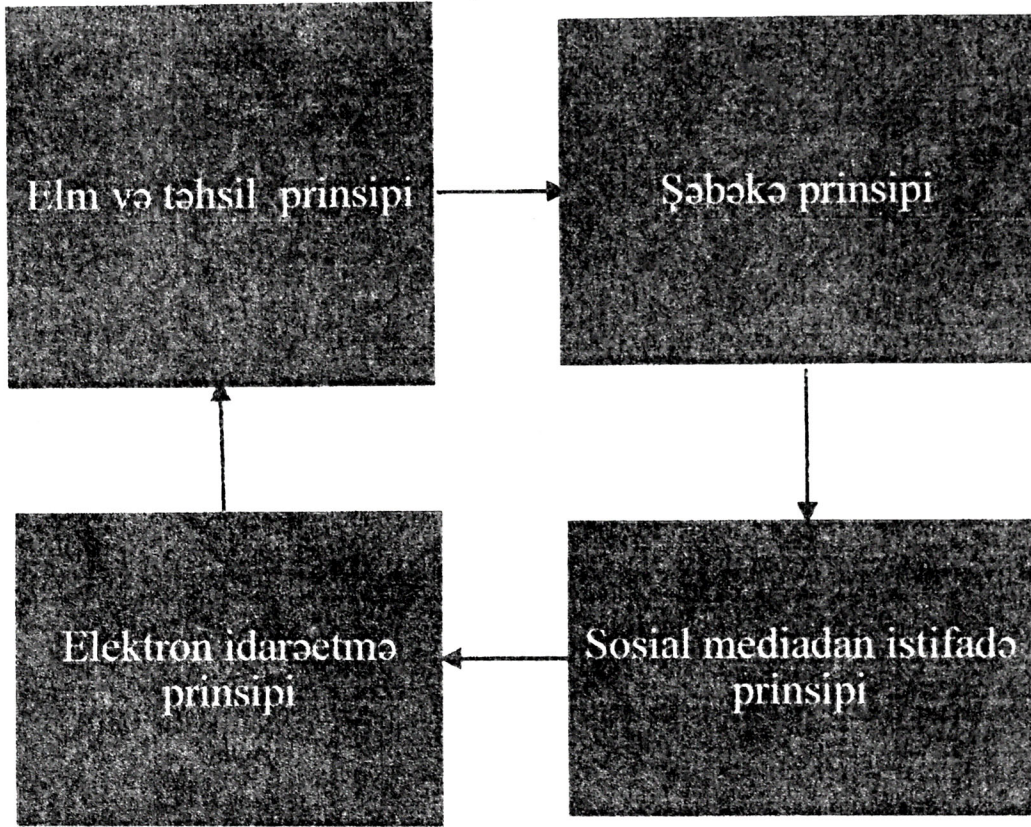
Kitabxanalarda sosial mediadan istifadənin əlyətərliyinin araşdırılması əsasında aşağıdakı tövsiyələr təklif olunur:

- Kitabxana-informasiya müəssisələrində yüksək sürətli internet bağlantısı təmin edilməlidir ki, bütün istifadəçilər sosial medianın faydalarından istifadə edə bilsinlər;
- Bütün kitabxanalar öz web saytlarını inkişaf etdirməlidirlər ki, öz sosial media planlarını və sosial media xidmətlərini dinamik şəkildə və günün tələbləri səviyyəsində qura bilsinlər;
- Bildiyimiz kimi sosial şəbəkələr arasında Facebook daha populyardır, buna görə əksər səhifələri olmayan MKS-lər öz oxucularını cəlb etmək üçün veb saytlarında öz Facebook səhifələrini hazırlamaları tövsiyə olunur.
- Kitabxana işçiləri yalnız sosial mediadan xəbərdar olmalı deyil, kitabxananın resursları və xidmətləri üçün marketinqdən istifadə etmək üçün yaxşı təlim keçməlidirlər;
- Kitabxana işçiləri yaxşı zənginləşə və biliklərini inkişaf etdirə bilməsi üçün seminar, və təkmilləşdirmə kurslarında iştirak etməlidirlər;
- Universitetlər bu məqsəd üçün sosial medianın istifadəsini nəzərə alaraq tədris planlarını tərtib etməlidirlər;
- Universitetdə tələbələr arasında müxtəlif sosial medianın istifadəsini və kitabxana tərəfindən onlardan necə düzgün istifadə edilə biləcəyini araşdırmaq üçün tədqiqatlar aparılmalıdır.

Kitabxanaların sosial şəbəkələrdə yüksək səviyyədə təmsil olunması üçün e-kitabxananın profilində aşağıdakılar yerləşdirilməlidir [2]:

- kitabxananın şəkli;
- kitabxana haqqında video-sujet;
- kitabxana hadisələrinin təqvimi;
- rss lenti;
- kitabxananın əlaqə nömrələri;
- kitabxananın iş saatları;
- istifadəçilərin kitabxana haqqında onlayn sorğuları;
- kitabxana resursları haqqında məlumat;
- məşhur məlumat bazalarının linkləri;
- digər maraqlı saytların linkləri və s.

Sosial mediadan istifadə zamanı elektron kitabxanaların formalaşmasının baza prinsipləri sxemi

Elm və təhsil prinsipi. Müasir cəmiyyəti irəli aparan istiqamətlərdən biri də, elm və təhsildir. Dünya təcrübəsinə nəzər salsaq görürük ki, qeyd edilən bu iki istiqamətin prioritet olduğu ölkələrin güclü iqtisadi və siyasi əsası formalaşmışdır. Kütləvi informasiya vasitələrinin, xüsusilə sosial media və şəbəkələrinin geniş vüsət alması, bu proseslərin elektron kitabxanalarla qarşılıqlı inteqrasiyası sürətli inkişaf tendensiyasını formalaşdırır. 2. İstifadə prinsiplərində yenilik – smart və portativ cihazlar. Elmi-texniki tərəqqi nəticəsində informasiya texnologiyaları sahəsində sürətli dəyişikliklər baş verir və bu sahədə ən diqqəti cəlb edən proseslərdən biri də cihazların portativləşməsi, mobil-smart texnologiyaların meydana gəlməsidir. Bu texniki imkanlar artıq klassik metodologiyası dəyişərək zaman və məkan problemi olmadan e-kitabxanayı istifadəçiyə çatdırır. 3. Şəbəkə prinsipi - İnternet və veb texnologiyalar. Sosial şəbəkələrin yüz illərlə inkişaf yolunun olmasına baxmayaraq, internet və veb-texnologiyalar XX əsrin sonlarında formalaşmışdır. Bu da sosial şəbəkələrin inkişafına güclü təsir etmişdir. 4. Elektron idarəetmə - İntellektual sistemlərin yaradılması. Süni intellekt texnologiyalarının e-kitabxanaların idarə edilməsində geniş tətbiq olunması, informasiya sistemlərinin daha geniş və semantik əlaqəli əməliyyatlar aparması e-kitabxana xidmətlərinin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə xidmət edir. Yuxarıda qeyd olunan baza prinsiplərini nəzərə alaraq müasir elektron kitabxanaların və sosial şəbəkələrlə inteqrasiyasına diqqət etsək, üç əsas istiqamət, sosial elektron kitabxana şəbəkə modelinin formalaşmasında əsas rol oynayır [1].

Nəticə: Sosial media vasitəsilə kitabxana-informasiya mütəxəssisləri kitabxana kolleksiyasını dünya bazarına çıxarmaq və oxuculara yüksək səviyyə-

də xidmət imkanı, istifadəçilərlə daha geniş əlaqə yaratmaq və yeni istifadəçiləri cəlb etmək imkanı, oxuculardan arzu etdikləri xidmətlər haqqında məlumat almaq imkanı əldə edirlər. Buna görə də istər respublikamızda istərsə də, dünya ölkələrinin kitabxana-informasiya müəssisələrində sosial şəbəkə texnologiyalarının səmərəli şəkildə istifadəsi və tətbiqi məqsədəuyğundur.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat siyahısı

1. Taylor and Francis. (2014). Use of social media by library: current practices and future opportunities. October 2014.
2. Çelikbaş, S. ve Çelikbaş, Z. (2010). Üniversite kütüphaneleri ve bilgi merkezlerinde sosyal medya kullanımı. ÜNAK 2010 Bilgi Yönetimi 2.0: Sosyal Ağlarda Bilgi Hizmetleri 07-09 Ekim 2010.
3. Çelikbaş, S. (2014). Sosyal medya çağında üniversite kütüphaneleri ve etik.- Uluslararası Kütüphane ve Bilgibilim Felsefesi Sempozyumu Etik: Kuram ve Uygulama, 3-5 Eylül 2014.
4. Murat, A., ve Tülay, F. (2016). Üniversite kütüphanelerinde sosyal medya politikaları=Social media policies in universty libraries. Bilgi Dünyası, 17(2), 201-231.

Гаджи Гасымлы

СОЗДАНИЕ ЦИФРОВОЙ СРЕДЫ МЕЖДУ БИБЛИОТЕКАМИ И СОЦИАЛЬНЫМИ СЕТЯМИ

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются технологии создания цифровой среды между библиотеками и социальными сетями. Мы можем отметить, что в наше время мы стали свидетелями научных изменений в области библиотекостроения, библиотекостроения и информатики. По мере быстрого роста пользовательской базы социальных сетей растет и число библиотечных специалистов, использующих социальные сети. Библиотеки могут использовать социальные сети для привлечения пользователей и продвижения своих продуктов и услуг среди населения. Размещая информацию на странице библиотеки через социальные сети, руководство библиотеки помогает пользователям доставлять связанную с библиотекой информацию в различные места в Интернете в любое время. Библиотечные и информационные учреждения в зарубежных странах предоставляют пользователям доступ к социальным сетям через веб-сайт библиотеки. В статье также обсуждается, как социальные сети могут быть использованы на благо пользователей библиотеки.

Ключевые слова: библиотека, социальные сети, платформа социальных сетей.

Haji Gasimli

CREATING A DIGITAL ENVIRONMENT BETWEEN LIBRARIES AND SOCIAL MEDIA

SUMMARY

The article discusses technologies for creating a digital environment between libraries and social media. We can note that in modern times we have witnessed scientific changes in the field of librarianship, library and information science. As the user base of social media grows rapidly, so does the number of library professionals

using social media. Libraries can use social media to engage users and promote their products and services to the public. By posting on the library page through social media, the library management helps users to deliver library-related information to different places on the Internet at any time. Library and information institutions in foreign countries provide users with access to social media through the library's website. The article also discusses how social media can be used for the benefit of library users.

Keywords: Library, social networks, social media platform.

Rəyçi: t.ü.e.dok.,prof. X.İ.İsmayılov